

KIRJALLISUUTTA

Pienet ja näppärät kädet maailmaa muokkaamassa

Saarinen, Aino, Vapautta naisille!: puheenvuoroja naisten historiasta, naisliikkeistä ja teoriasia. Oulun yliopisto, historian laitos, Hki 1985 (Tutkijaliiton julkaisusarja 35)

Naisliikkeellä ja -tutkimuksella on edessään kaksi projektia: on purettava yhteiskunnan ja tieteen naisvihamielinen, alistussuhteeseen perustuva todellisuuskäsitys sekä rakennettava naisten omasta kokemuksesta ja ajattelusta lähtevä, uusi ontologia ja epistemologia. Tämä on Aino Saarisin Vapautta naisille! -teoksen lähtökohta, ja tämän toiminnan aineksiksi Saarin on koonnut mietteitä naisten osuudesta mytologioissa ja historiankirjoituksessa, työssä ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä emansipatorisen tieteen teoreettisesta perustasta.

Vapautta naisille! koostuu yhdeksästä artikkelista, jotka on ryhmitelty neljän pääotsikon alle. Osa teksteistä on aiemmin julkaistu lehdissä. Erillisistä paloista kasaaminen on kenties helpoin tapa saada aikaan kirja, mutta tulos ei useinkaan ole paras mahdollinen. Toisto ja asioissa edestakaisin hyppely kiusaavat tämänkin teoksen lukijaa, olennainen on vaarassa hautautua erinäisten esi- ja jälkipuheiden, sivujuonien ja laajojen esimerkkien alle. Tiivistettynä, johdonmukaisesti etenevänä yhtenä kokonaisuutena kirja olisi ollut erinomaisen innostava, nyt se on vain mielenkiintoinen.

Herrat, rengit ja piiat

Aluksi Saarin tutkii alkumytologioita sekä naisten vähittäistä mykistämistä yhteiskunnassa ja historiankirjoituksessa. Perustana on ajatus matriarkaattista, siitä, ettei biologinen sukupuoli ole aina luonnonlain tapaan määrännyt toisia alistajiksi ja toisia alistetuiksi. Tärkeä huomio on se, että matriarkaatti ei ole yhtä kuin akkavalta: menneisyyttä sen enempää kuin tulevaisuuttaan ei käsitetä roolien kääntämiseksi, vaan sen

sijaan kumotaan koko patriarkaatile ja mieskeskisuudelle ominainen valta-asetelma ja hylätään sukupuoli elämää rajoittavana tekijänä. Tätä voidaan pitää mahdollisena sen valossa, että sukupuoli on ennen kaikkea yhteiskunnallisesti tuotettu, ajan mittaan muuttunut ja siis edelleen muutettavissa.

Kuvatessaan matriarkaatin murtumista ja naisten toissijaisuutta korostavan maailmankuvan syntyä Saarin hahmottaa myös kuvaa siitä ajattelusta, jonka perustalle luotiin yleinen, yhteiskunnallinen työnjako. Yhteiskunnan dikotomisuutta välittää sekä sukupuoli- että luokkasuhde. Näin tullaan tämänhetkisen naistutkimuksen keskeiseen problematiikkaan: mikä on luokka- ja sukupuolisorron suhde, miten ne ovat historiallisesti kietoutuneet toisiinsa, millaisin käsittein niitä pitäisi tarkastella?

Kun Michèle Barrett hieman aiemmin suomeksi ilmestyneessä kirjassaan¹ keskittyy käsittelemään sekä materialismin ja feminismin suhdetta koskevien teorioiden ongelmien osoittamiseen, Saarin etsii aineksia teoreettisen ja empirisen tietämyksen uudelle tulkinnaalle astetta konkreettisemmalla tasolla. Hän tutkii nais- ja työväenliikkeen historiallista yhteyttä ja erillisyyttä, palkkatyötä naisten vapauttajana ja alistajana sekä niitä strategioita, joilla voidaan ylittää sekä luokka- että sukupuolirajat taistelussa vapautumisen puolesta. Saarin ehdottaa, että totutusta poiketen on ryhdyttävä pohtimaan naisia erottavien luokkakonfliktien sijasta sitä, mikä meitä yhdistää, so. naiseutta. Naisille ominainen kokemis- ja ajattelutapa, naiskulttuuri, tunnustetaan olemassaolevaksi, mutta sitä ei selitetä biologistisesti eikä ylihistoriallisesti vaan taloudellisten, poliittisten ja kulttuuristen rakenteiden pohjalta.

Saarin osoittaa naiseuden keskeiseksi elementiksi vapauttavien ja alistavien ainesten yhteenkietoutumisen. Selvää kieltä tämän näkemyspuolesta puhuu esimerkiksi suomalaisen naisliikehännän historia. Naiset saattoivat laajentaa toimintakenttäänsä ulottamalla perinteiset ylläpitotehtävänsä kodista yhteiskuntaan sosiaaliseksi ja kulttuuriseksi vapaaehtoistyöksi; toiminnalla parannettiin sosiaalisia oloja, naisten toimintamahdollisuuksia ja sivistystasoa, mutta samalla säilytettiin naisten roolia hoivajina, miesten taustatukena ja miehiä tiukempien moraalisaäntöjen alaisina. Feminismin juuret ovat yhtä hyvin naisten perinteistä, ylläpitotyöhön rajoittuvaa roolia tukevassa toiminnassa kuin vapautumiseen tähtäävässä liikehännässä. Myös palkkatyössä, joka toisaalta on edellytys taloudelliselle itsenäisyydelle, naiset ovat rajoittuneet perinteisen roolinsa mukaisille aloille (jotka luonteensa vuoksi ovat toisarvoisessa asemas-

sa — nehän eivät tuota vaan »pelkästään» avustavat varsinaisten päätehtävien suorittamisessa) ja alempiin asemiin. Naiset ovat laajentaneet toiminta-, mutta eivät välttämättä *kontrollialuet-*taan.

Alistumisen ja vapautuksen dialektiikasta Saarininen löytää emansipaation strategian. Subjektiivisuuden ja itsearvostuksen aineksia on myös alistettujen elämässä: naiset voivat luoda vapautensa omilla ehdoillaan, oman historiansa perustalle. Hegeliin tukeutuen ja eksistentiaalisia kritiikoiden Saarininen päätyy siihen, että inhimillinen vapautuminen ei perustu pelkästään herran tietoisuuteen vaan myös johonkin palvelijan tietoisuudesta työstyneeseen: myös naisten historiasa ja erityisessä kokemuksessa on jotain yleisinhimillisesti arvokasta, jotain kaikkien vapautumiselle välttämätöntä. Vaikka naisten on katkaistava yhteydet menneisyytensä alistaviin aineksiin, tulevaisuus on rakennettava historian myönteisten piirteiden pohjalta. Vapautuminen ei ole tulemistakin herran kaltaiseksi vaan synteisin luomista alistajien ja alistettujen tietoisuuksista.

Saarinisen eksistentiaalisuuteen ja sen pelkkää herran tietoisuutta arvostavaan ajatteluun kohdistama kritiikki on vakuuttavaa, samoin on helppo yhtyä näkemykseen, että vapautuminen ei edellytä naiseuden hylkäämistä vaan arvojen arviointia uudelleen. Kummallinen sen sijaan on Saarinisen väite (s. 168), että naisten elämänpäiirin ydin on äitiys. Suljetaanko naiseuden ulkopuolelle ne, jotka eivät ole äitejä? Tarkoittaako Saarininen konkreettista äitiyttä vai tätä naisiin yleensä sisältyvää potentiaalia? Miksei miehuuden ydin ole isyys? Miksei naiseuden ytimenä pidetä yleisellä tasolla ylläpitoon ja toissijaisuuteen liittyvää historiaa, jonka pohjalta ponnistetaan tulevaisuuteen, onko tuon kaiken kiteyttämiseksi synnytykseen muuta perustetta kuin henkilökohtainen äitiyden onni? Tulimmehan siihen tulokseen, että sukupuoli on ennen kaikkea yhteiskunnallinen eikä fysiologia määrää ajattelua ja kokemistapoja. Uusi naisliike on jatkuvasti vaarassa sortua feministiseen biologismiin juuri, kun perinteisestä biologismista ollaan jotenkuten selviyty-mässä.

Kotirouvan sivuansiot?

En malta olla takertumatta perhepäivähoitoa koskevaan yksityiskohtaan Saarinisen tekstissä. Perinteinen, naisten työn toissijaisuutta tukevan ajattelutavan mukainen käsitys perhepäivähoitosta on, että sitä tekevät kotirouvat, jolla ei ole ammattia ja jotka haluavat omien kotitöidensä ohessa vähän ansaita. Ja mitä kirjoittaakaan Saarininen:

»Voidaan luottaa monien naisten enemmän tai vähemmän vapaaehtoiseen valmiuteen hyväksyä oma-kohtaisesti parhaana ratkaisuna se, että he yhdistävät palkallisen ylläpityönsä kotityönsä ohessa. . . . Kun sata vuotta sitten henkilöllinen palveluskunta vapautti säätyläisnaiset kotityöstä . . . vapauttaa nyt matalapalkkainen, ammattitaidoton nainen perhepäivähoitajana parempiosaisen sisarensa palkkatyöhön, todennäköisesti omaansa kvalifioidumpaan.» (s. 122.)

Kautta linjan Saarininen korostaa, että ylläpityö, so. esim. lastenhoito, on naisten perinteistä toiminta-aluetta, jonka he tuntevat. Perhepäivähoitajaksi ryhtyy useimmiten nainen, jolla on itsellään lapsia ja joka yleensäkin on tekemisissään suuntautunut juuri ylläpitoon. Ylläpito on sitä, jota hän on ennenkin tehnyt, ja jonka hän siis osaa. Eikö *ammattitaidoton* perhepäivähoitaja ole tällöin mahdottomuus? Kenties perhepäivähoitajalla ei ole mitään *muuta* ammattia, mutta miksi pitäisi olla, jos kerran lastenhoito on hänen ammattinsa.

Saarininen näyttää edellyttävän, että lapsia hoidetaan jossain muualla kuin kodissa, jotta sitä voitaisiin pitää ammatillisena työnä. Tämä on ristiriidassa hänen oman toteamuksensa kanssa:

». . . kysymys on työtä ja ihmisyttä koskevien käsitystemme ja arvostustemme arvioimisesta uudelleen: mikä ylipäättään on työtä, mikä on kvalifioitua työtä . . . » (s. 122.)

Tässä Saarininen on varmasti oikeassa ja kehoittaisin häntä ensimmäiseksi pohtimaan omia arvostuksiaan. Onko palkallinen lastenhoito arvokkaampaa päiväkodissa kuin kotona? Onko vieraiden lasten hoitaminen kodissa niin vaivatonta, että sen voi yhdistää kaikennäköisiin omiin puuhiin eikä se oikeastaan olekaan työtä? Pitäisikö perhepäivähoito lakkauttaa ja yrittää saada sitä tekevät johonkin muuhun työhön (huolimatta siitä, että he ovat ammattitaitoisia nimenomaan perhepäivähoitajina) vai kannattaisiko sittenkin myöntää perhepäivähoitajien työlle arvo ja tukea heitä heidän vaatimuksissaan saada päivittäin hoidettujen lasten määrästä riippumaton pohjapalkka, todellisia kustannuksia vastaava korvaus kuluista sekä palkallinen vuosiloma?

Saarininen ei viittaa mihinkään lähteeseen antaessaan ymmärtää, että perhepäivähoitoa tehdään omien kotitöiden ohessa ja että perhepäivähoitajat ovat ammattitaidottomia sekä vähemmän kvalifioituneita kuin ne, joiden lapsia he hoitavat. Mitä ilmeisimmin hän ei ole hankkinut asiasta tietoa vaan on pelkästään yleistänyt sen, mikä hänestä itsestään on tuntunut todelta. Hän on jättänyt huomiotta sen, että perhepäivähoito ammatillistuu jatkuvasti, yhä useammilla sen tekijäillä on myös koulutusta (eikä pelkkää luonostaan, kotitöitä tehdessä tullutta kokemusta) ja yhä tavallisemmin se on päätoimista ja koko-

päiväistä, elannon hankkimiseksi tehtyä työtä eikä mitään kotirouvan pikkubisnestä.

Tällä hiustenhalkomista hipovalla muutaman rivin repostelulla halusin osoittaa ensinnäkin sen, että itsekullakin on tosiaan syytä uudelleenarvioida asenteitaan, mitä tulee naisten tekemään työhön. Tämä ei ole mitenkään kaukana kirjastonhoitajienkaan työstä: myös kirjastoala on naisvaltainen, matalapalkkainen ja aliarvostettu, ja nyt niin ajankohtaista kirjastonhoitajien ammatikuvaa voitaisiin tarkastella myös naisten työn toissijaisuuden näkökulmasta. Toiseksi katsoin aiheelliseksi muistuttaa, että kun naistutkimus on muutenkin joutunut turhan paljon perustelemaan olemassaolonsa oikeutusta, sen uskottavuutta ei kannattaisi vähentää ristiriitaisilla lausumilla eikä huolimattomilla, luuloihin ja arvostuksiin enemmän kuin tietoihin perustuvilla heitoilla.

Riitta Kärki

Viite

¹ Barrett, Michéle, Nykyajan alistettu nainen. Vastapaino, Tampere 1985.

TIEDOKSI

Kalervo Järvelin väitteli

Tampereen yliopistossa tarkastettiin 13. 12. 1986 Kalervo Järvelinin väitöskirja »User charge estimation in numeric databases: a methodology». Kustoksena toimi prof. Marjatta Okko ja vastaväittäjinä prof. Pertti Järvinen ja PhD Sinikka Koskiala. Väitöskirjatyö on julkaistu sarjassa Acta Universitatis Tamperensis (Ser A, vol. 212).

* * *

Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen valinnat

Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen syyskokouksessa 29. 11. 1986 valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi YL Maria Forsman. Yhdistyksen hallitukseen valittiin varsinaisiksi jäseniksi Irmeli Hovi, Vesa Niinikangas, Kaarina Pyhälähti, Kerstin Rosenqvist, Vesa Suominen, Pertti Vakkari ja Merja Viljakainen-Tiittanen. Varajäseniksi hallitukseen valittiin Riitta Kärki, Ilkka Mäkinen ja Marjatta Okko.

Intian yliopistoissa 1980-luvulla luokituksen ja indeksoinnin alueelta tehdyt väitöskirjat

Tiedot esitetään seuraavassa järjestyksessä: tekijä, vuosi, väitöskirjan nimi, yliopisto, työnohjaaja, julkaisemista koskevat tiedot.

(1) ASUNDI, A. Y. 1983. Development of a Unified Scheme of the Commons Subdivisions in General Classification Systems. Gulbarga. S. R. Gunjal. Not yet published.

(2) AWAD, A. K. 1984. An optimum algorithm in subject indexing systems. University of Delhi. Not yet published.

(3) BHATTACHARYYA, G. 1980. General Theory of Subject Indexing Language. Karnatak University. M. R. Kumbhar. Not yet published.

(4) DEVADASON, F. 1984. Computer Based Systems for Generating Different Types of Subject Indexes and Alphabetical Classaurus Based on »Deep Structure» of Subject Indexing Languages. Karnatak University. M. R. Kumbhar. Not yet published.

(5) DHYANI, Pushpa (Mrs.) 1981. Use of Library Classification Schemes in Indian Libraries with Special Reference to Delhi. University of Rajasthan. S. N. Srivastava. Published.

(6) GOPINATH, M. A. 1983. An Analysis of Problems in the Recognition of the Manifestations of Fundamental Categories in Interdisciplinary Subjects. Karnatak University. M. R. Kumbhar. Not yet published.

(7) IYER, Ms. Hemalatha. 1984. Structure of Indexing Languages and Retrieval Effectiveness. University of Mysore.

(8) PRASAD, K. N. 1983. Development of Terminology in the Field of Library Classification with Special Reference to the Indian School of Thought: A Case Study in Terminology and Development. Karnataka University, M. R. Kumbhar. Not yet published.

(9) SEETHARAMA, S. 1984. Compatibility among Medical Classification Systems: A Case Study in the Classification of Cardio-vascular Diseases. Karnatak University. M.R. Kumbhar. Not yet published.

(10) VOHRA, Ranjana (Mrs.). 1984. Concept of a Analytico-Synthetic Scheme of Classification with Special Reference to Ranganathan. Barbara Kyle, Farradane and Foskett: A Study. Punjab University. J. S. Sharma. Not yet published.

Lähde: International Classification 12 (2): 102—103, 1985.